

HANDOUT WINTERSNOEI BRONGAARD

Op de Bronggaard hebben we vooral te maken met 'halfwas' fruitbomen en wat jongere aanplant. Hieronder wat algemene info over groei van bomen, over benodigde snoei voor opbouw van een jonge boom en het streven naar evenwicht in wat oudere bomen.

Hoe groeien bomen?

Een boom haalt (net als de meeste andere planten) via de wortels water en mineralen uit de bodem. Daarnaast maken ze in het blad met behulp van zonlicht, water en CO₂ hun eigen bouwstoffen (koolstofverbindingen, 'suikers') waarbij zuurstof vrij komt. Er is dus een transport naar boven (van de wortels naar de kroon) en een transport naar beneden (van de kroon naar de wortels) via vaatbundels in het levende deel van de bast. Vaak denkt men dat de wortels water en mineralen omhoog pompen maar in werkelijkheid zijn het jonge opgaande scheuten (met mooie knoppen en fris blad) die de opgaande sapstroom stimuleren. Goed geplaatste jonge scheuten worden dan ook 'saptrekkers' genoemd.

Opbouw

Veel planten sterven jaarlijks af en trekken dan belangrijke bouw- en hulpstoffen terug in de wortels. Om daarna weer met verse stengels en blad tevoorschijn te komen. Houtige gewassen doen dat anders. Ze maken aan het eind van elk groeiseizoen naar binnen toe hout aan. Een dood frame waarmee ze zorgen dat ze boven concurrerende beplanting uit kunnen komen. En naar buiten dode bast om de levende laag met transportbanen te beschermen. Uit zichtbare en verborgen knoppen maakt die mantel jaarlijks nieuwe scheuten aan. Buigzame scheuten worden dan weer stevige takken die dan zelf alleen nog in dikte groeien. Die levende laag is herkenbaar als een groene ring op doorsnee van een tak. Omdat elk jaar een nieuwe ring wordt aangemaakt en de oude ringen in het dode hout vaak goed zichtbaar blijven kan je op basis van het aantal ringen de leeftijd van een tak of stam bepalen.

Je kunt dus stellen dat een boom elk jaar – als het ware – over een dood houten frame een nieuwe mantel aanmaakt met nieuwe scheuten. Het verschil met ons mensen is dan dat ons skelet wel uit levend materiaal bestaat. Onze botten groeien wel mee naarmate we groter worden. Een boom moet het hebben van jaarlijkse 'aangroei' van nieuwe scheuten om groter te worden en meer te vertakken (wat wij dan weer niet doen).

Vitaliteit

Of de boom goed groeit (een gezonde dikke mantel krijgt met lange scheuten) of slecht (een dunne mantel zonder of met alleen wat korte scheuten) hangt af van hoeveel voeding de boom krijgt én hoeveel hij aan zijn vitaliteit kan besteden. Voor ons is de lengte van de scheuten de gemakkelijkste maat voor die vitaliteit.

De boom kan een slecht jaar door maken als er sprake is van een te natte, te droge of te arme bodem of door zware aantasting van blad door bladziektes of vraat. Daarnaast geldt zeker voor appel en peer dat de groei beperkt kan worden door een te zware vruchtdracht. Vruchtzetting en vruchtgroei gaan voor bij de verdeling van de suikers afkomstig uit blad.

Waardoor groei van scheuten en wortelgestel achterblijven. Je kan de vruchten die veel suikers opeisen eigenlijk opvatten als 'parasieten die de vitaliteit van de boom aantasten'. Uiteindelijk krijg je door onvoldoende suikers ook kleine vruchten en beurtjaren.

Het is dus aan de snoeier die én jaarlijks fruit én vele jaren een vitale boom wil om een goed evenwicht aan te houden tussen vitaliteit en vruchtbaarheid.

Over die vruchtbaarheid

Naarmate een boom groter en ouder wordt krijg je verschillen in vitaliteit. Je krijgt takken met sterke scheutgroei (meestal opgaande steile takken) en takken met vertraagde groei. Fruitbomen kunnen door die plaatselijke verschillen in groeikracht heel 'grillig' groeien.

Het ontstaan van vruchtsporen zie je vaak daar optreden waar de groei zwakker wordt. Omdat de scheut zelf in de zomer het hardst groeit en in het najaar minder hard kan er soms aan het eind van de éénjarige scheut al een vruchtknop ontstaan. Dat is ongunstig voor verdere groei omdat zo'n tak gaat doorhangen en vertragen onder vruchtdracht en geen nieuwe mooie scheuten aanmaakt.

Daarnaast kan een sterke jonge scheut die niet gehinderd wordt door eindstandig fruit 'groeit wegtrekken' uit de (nu tweejarige) tak waar hij op staat waardoor lager gelegen zichtbare knoppen maar zwak uitgroeien en alleen nog korte scheuten of zelfs alleen maar sporen met een vruchtknop gaan vormen. En op driejarige en oudere takken kunnen die vruchtsporen zélf weer gaan vertakken en zo kleine 'geweitjes' aanmaken met meerdere vruchtsporen en vruchtknoppen.

Overigens zullen we zien dat er meestal smalle en bolle vruchtknoppen te zien zijn. Appel en peer streven naar 'gemengde knoppen', knoppen met een bloemscherm (ca. 9 bloemen) en een kransje ondersteunend blad. De smalle knoppen hebben alleen blad. De bolle blad en bloesem.

In die oudere takken zie je dan het aantal vruchtsporen toenemen zonder dat er goede saptrekkers in de buurt staan. De verhouding suiker producerend blad en suiker vragend fruit wordt daar ongunstig voor de vitaliteit van de boom.

Evenwichtige snoei

Bij een jonge boom gebruik je de snoei op jonge scheuten in feite om het houten frame uit te bouwen. Evenwichtig is hier: weinig of geen vruchtknoppen. Voor zover je vruchtbaarheid toelaat doe je dat vooral langs sterkere takken die niet doorzakken onder het fruitgewicht. Je kan zelf bepalen welk type frame je wil (welk boomtype je wil) en kiest dan goed geplaatste, goed naar buiten gerichte mooie scheuten om mee verder te gaan. Zo'n scheut knip je aan boven een mooie knop die zelf ook weer de goede kant op wijst. De mooiste knoppen zitten vaak op of rond het midden of op één derde vanaf de top. Scheuten of takjes die kruisen (opzij of terug naar de boom) of sterk concurreren met je geplande frame knip je weg. Zijwaartse takken op je geplande frame kun je wat uitdunnen maar in principe dragen die wel bij aan de groei van de boom. Naarmate het frame verder uitgroeit spreek je van 'gesteltakken'.

Bij wat oudere bomen bouw je vaak nog altijd door aan je boomtype maar mogen de gesteltakken eventueel ook zijwaarts gaan splitsen of (afhankelijk van je gewenste frame-vorm en ruimte in de boom) ook opwaarts om een tweede etage te vormen. In de kroon krijg je dan inmiddels éénjarige scheuten en 2-, 3-jarig en ouder hout waarvan een deel bezet met vruchtknoppen. Naarmate die bezetting met vruchtsporen zwaarder wordt spreek je van 'afdragend hout'. Je bewaakt nu evenwicht door de oudste en zwaarst bezette vruchttakken weg te snoeien zodat je in je vruchthout een cyclus krijgt van éénjarig tot en met bijvoorbeeld 3-jarig hout.

Op de Brongard gaan we bij die oudere bomen in op die groeicyclus van jong naar afdragend hout en wat je kunt doen om een mooie spreiding van hout met evenwichtige vruchtdracht te krijgen.

frans jansen 2025